

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA TÜRBESİ

İstanbul Beşiktaş'ta
Sinan Paşa Camii karşısında
Deniz Müzesi'nin yanında
yer alan türbe.

Mimar Sinan'ın eseri olan türbe, XVI. yüzyılın ünlü denizci ve kaptan-ı deryası Barbaros Hayreddin Paşa için yaptırılmıştır. Kitâbesine göre 948'de (1541-42) yapılan türbe dıştan oldukça sade bir görünüme sahiptir. Türbe girişinin üzerindeki kitâbede "Hâzâ türbe-i fâtih-i Cezâyir ve Tunus merhum gazi kapudan Hayreddin Paşa rahmetullâhi aleyh-se-ne 948" yazılıdır. Kitâbe üstündeki kemerin arasında ise celî-sülûsle "Allâhümme'ftâh lehû ebvâbe rahmetike" (yâ rab, ona rahmet kapılarını aç) ibaresi vardır. Türbe klasik biçimde sekizgen planlı ve kesme taştandır. Kapı önünde üstü ayna tonozlu iki sütuna dayanan bir revak bulunur. Bu tonoz örtüsü mermerden baklava başlıklı sütunlar ve sivri kemerler üzerine oturmaktadır. Sekizgen gövdenin bütün yüzleri birbirinin aynıdır. Aynalık kısmında geometrik geçmeler, aralarındaki madalyonlar içinde ise malakârî palmet ve rûmî motifli süslemeler vardır. Giriş dışında kalan bütün cephelerde yer alan ikişer pencerenin üst tarafta bulunan alçı petek şebekeli ve sivri kemerli, alttakileri ise mermer alınlıklı ve dikdörtgen sövelidir. Aynı zamanda üst kat pencereleri kafesli olup renkli camlara sahiptir. Çatı basit bir silme ile nihayetlenir. Kubbe sekizgen alçak bir kasnak üzerine oturmuştur. Sade görünümlü cephe teşkilâtı içinde de devam etmiştir. Böylece türbe ye ferah bir görünüş kazandırılmıştır. Yakın zamanda iyi bir tamir gören türbenin kalem süslemeleri ve ahşap işlemleri de yenilenmiştir. Kubbe ortasında besmeleyle birlikte altın yaldızla yazılmış A'râf sûresinin 89. âyeti bir ma-

dalyon halinde yer alır. Mukarnas köşeliğe oturan kubbe motifleri rûmîler, palmetler ve şemselerden meydana gelmektedir. Türbe içindeki dört sandukada Câfer Paşa, Barbaros Hayreddin Paşa, Cezayirli Hasan Paşa ve Barbaros'un hanımı Bâlâ Hatun bulunmaktadır. Türbe dışındaki hazîrede ise Barbaros'un yakınları vardı. Türbe içinde sandukalar dışında iki büyük şamdan, bir ahşap Kur'an mahfazası, bir sakal-ı şerif ve arabesk süslemeli bir metal vazo ile 1816 tarihli Seyyid İbrâhim imzalı bir hat levhası vardır.

Türbe, Barbaros Hayreddin Paşa'nın son yıllarında oturduğu yalısının yakınında inşa edilmişti. Sonraları bu yalı ortadan kalkmıştır. Türbenin çevresinde de zamanla geniş bir hazîre teşekkül etmiştir. 1944'e doğru burada bir Barbaros anıtı yapılması kararlaştırıldığında türbenin etrafı açılmış, aralarında II. Abdülhamid devrinin Beşiktaş muhafızı Yedisekiz Hasan Paşa'nın mezarının da bulunduğu hazîre kaldırılmış, türbe de restore edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sâî, *Tezkiretül'ebniye*, s. 29; E. Egli, *Sinan*, Stuttgart 1954, s. 49; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1965, II, 10; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1986, s. 320; Hakkı Önkâl, "Sinan'ın Türbe Mimarisi", *DüİFD*, V (1989), s. 64-65, plan ve resimler, s. 76-78; Oktay Aslanapa, "Sinan", *İA*, X, 659.

ÖZKAN ERTUĞRUL

BARBIER de MEYNARD,

Casimir Adrien

(1826-1908)

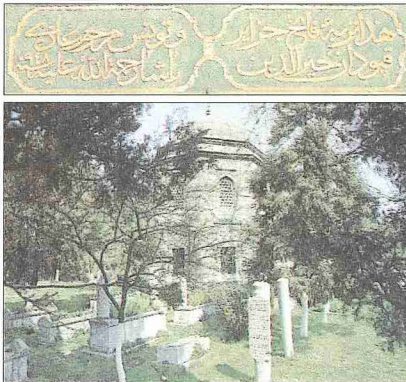
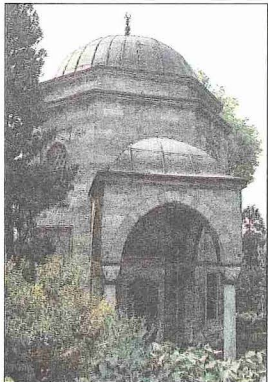
Fransız şarkiyatçısı.

Charles Adrien Casimir Barbier de Meynard, 6 Şubat 1826'da İstanbul-Marsilya seferini yapan bir gemide doğdu. Ailesi hakkında, annesinin Tarabyalı olduğu ve anne tarafından dedesinin İstanbul'da

doktorluk yaptığı dışında bilgi yoktur. Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın bursiyeri olarak lise tahsilini tamamladığı Collège Royal de Lois-le-Grand'da (Paris) Arapça Türkçe ve Farsça öğrenen Barbier'nin ilk resmî görevi, Fransa'nın Kudüs başkonsolosluğunda ataselikle başladı (1850). Ancak sağlığının bozulması üzerine bir yıl sonra Paris'e geri dönmek zorunda kaldı ve üyesi olduğu Société Asiatique'in yayın organı *Journal Asiatique*'te inceleme ve araştırma yazıları yayımlamaya başladı. 1854'te, sekreterliğini Comte de Gobineau'nun yaptığı Fransız misyoner heyetine katılarak İran'a gitti ve elçilik uzman rehberi sıfatıyla iki yıla yakın bir süre kaldığı Tahran'da, ülkesinde edindiği Fars tarih ve literatürü bilgisini derinleştirme imkânını buldu. 1856'da Paris'e dönmek zorunda kalan ve bu arada Türkiye'yi de ziyaret eden Barbier birlikte çalıştığı Jules Mohl'dan çok etkilendi. Daha sonra Yaşayan Doğu Dilleri Okulu'nda (Ecole des Langues Orientales Vivantes) Türkçe profesörü olarak görev aldı (1863). Bu okulun yanı sıra 1875'te öğretim kadrosuna dahil olduğu Collège de France'da bir yıl sonra Farsça profesörlüğüne tayin edildi. 1885'te, Stanislas Guyard'ın ölümü üzerine boşalan Arapça Kürsüsü'ne geçti. Bu arada 1850'den beri üyesi olduğu Société Asiatique'te önce başkan yardımcılığına (1882), on yıl sonra da başkanlığa getirildi. 1898'de ise otuz beş yıldır görev yaptığı Yaşayan Doğu Dilleri Okulu'nun müdürü oldu. Barbier, bu iki okulda ömrünün sonuna kadar sürdürdüğü görevleri yanında, 1878'de üyeliğine seçildiği Académie des Inscriptions et Belles Lettres'in bünyesinde de çeşitli ilmi çalışmalar yaptı.

1903 yılından itibaren sağlığının bozulması sebebiyle kesintili olarak devam ettirebildiği öğretim faaliyetlerini bir müddet sonra tamamen durduran, ancak öğrencilerini odasında kabul etmeyi sürdüren Barbier 30-31 Mart 1908 gecesi Paris'te öldü.

Eserleri. 1. *Dictionnaire turc-français* (I-II, Paris 1881-1886). Mevcut Türkçe-Fransızca sözlüklere ek olarak hazırladığı bu kitap en meşhur eseridir. Sözlükte Türkçe kökenli kelimeler, Farsça ve Arapça'dan Osmanlıca'ya geçmiş kelimeler, atasözleri ve halk deyişleri, Osmanlı ülkesiyle ilgili coğrafi terimler yer almaktadır. 2. *Dictionnaire géographique, historique et littéraire de la Perse et des contrées adjacentes, extrait de Mo'djem el-Bouldân de Yaqout* (Paris 1861). Hazar denizinden Hint Ok-

Barbaros
Hayreddin
Paşa Türbesi,
kitâbesi ve
hazîresi -
Beşiktaş /
İstanbul

yanusu'na ve Zagros dağlarından İndus nehrine kadar XIII. yüzyıl İran'ının tarih, coğrafya, etnografya, kültür ve edebiyatına dair çok zengin ansiklopedik bir eser olup hazırlığına İran'da görev yaptığı yıllarda başlamıştır. Bu eseri, Yâ-kût el-Hamevî'nin Mu'cemü'l-büldân'ının ilgili bölümlerini esas alıp o güne kadar yayımlanmamış diğer bazı Arapça ve Farsça kaynaklardan yaptığı alıntılarını da eklemek suretiyle hazırlamıştır. 3. *Les prairies d'or* (I-IX, Paris 1861-1877). Mes'ûdî'nin Mürûcû'z-zeheb'inin tahkikli metni, Fransızca tercümesi ve indeksiyle birlikte yapılmış neşridir. Eserin ilk üç cildini Pavet de Courteille ile birlikte, diğerlerini ise tek başına hazırlamıştır. 4. *Le Boustân* (Le Verger, Paris 1880). Sa'dî-i Şîrâzî'nin ünlü Farsça mesnevisi *Bostân*'ın bir girişi ve çeşitli notlar eklenerek yapılmış Fransızca tercümesidir. 5. *Les Colliers d'or, allocutions morales de Zamakhschari* (Paris 1876). Zemaşşerî'nin *Afvâku'z-zeheb*'inin Arapça metni, Fransızca tercümesi ve bazı filolojik notlarla birlikte yapılmış neşridir. 6. *Trois comédies traduites du dialecte turc azeri en persan par Mirza Dja'far et publiées d'après l'édition de Téhéran, avec un glossaire et des notes* (Paris 1886-1889). Stanislas Guyard ile birlikte hazırladığı bu eser, Mirza Feth Ali Ahundzâde tarafından Âzerî Türkçesi'yle kaleme alınan çeşitli komedilerden üçünün Farsça tercümelerinden yapılmış Fransızca çevirisi olup Farsça metin, giriş, sözlük ve bazı notlar ilâvesiyle neşredilmiştir. 7. *Schah-nameh* (Le Livre des Rois, Paris 1878). Firdevsî'nin *Şehnâme*'sinin Jules Mohl tarafından başlanan metin tahkiki ve Fransızca tercümesinin onun ölümü üzerine eksik kalan yedinci cildinin neşridir. 8. *La poésie en Perse* (Paris 1877). Collège de France'da verdiği ilk dersin notlarından ibarettir. Ayrıca Haçlı tarihiyle ilgili on altı ciltlik kolektif bir eser olan *Recueil des his-*

toriens des croisades, Historiens orientaux'nın ikinci cildine İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil*'inden (*Extrait de la chronique intitulée Kamel-Altevarykh, par Ibn Alaty, Paris 1887, II, 1-180*) ve Bedreddin el-Aynî'nin *İkdu'l-cümân*'ından (*Extraits du livre intitulé, Le collier de perles, par Bedr-Eddyn Alaîny, Paris 1887, II, 181-250*), üçüncü cildine ise İbnü'l-Adîm'in *Züb-detü'l-ğaleb*'i (*Extraits de la Chronique d'Alep par Kemal ed-Dîn, Paris 1884, III, 571-690*) ile Buğyetü'l-ğaleb'inden (*Extraits du Dictionnaire biographique de Kemal ed-Dîn, Paris 1884, III, 691-732*) ve Sibt İbnü'l-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-zamân*'ından (*Extraits du Mirât-az-Zemân, Paris 1884, III, 511-570*) yaptığı alıntılarla katkıda bulunan Barbier, bu çalışmanın, Nüreddin Mahmûd Zengî ve Selâhaddin-i Eyyûbî dönemlerini esas alan *Le livre des deux jardins* (*Histoire des deux règnes, Paris 1898*) adlı dördüncü cildini de Ebû Şâme el-Makdisî'nin *Kitâbü'r-Ravzateyn fî aḥbârî'd-devleteyn*'inden hareketle hazırlamıştır.

Eserlerinin başlıcalarını teşkil eden bu kitaplarından başka, 1876'dan itibaren redaktörlüğünü de yaptığı *Journal Asiatique* başta olmak üzere *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* ve *Revue critique d'histoire et de littérature* gibi dergilerle, Ecole des Langues Orientales Vivantes'in neşrettiği çeşitli derlemelerde yayımlanmış yüz altmış civarında araştırma yazısı, biyografik çalışması, eser tanıtımı, eleştiri ve tercümeleri bulunmaktadır (bütün eserleri için bk. Girard, s. 704-719).

BİBLİYOGRAFYA :

Pfannmüller-Gustav, *Handbuch der Islam Literatur*, Berlin 1923, s. 127, 275, 282, 291, 396, 397; Brockelmann, *GAL*, I, 82, 151-152, 258, 349, 545, 632; *Suppl.*, I, 223, 550, 755, 916; Zirikli, *el-A'lam*, VI, 66-67; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, VIII, 138; J. D. Pearson, *Index Islamicus: 1906-1955*, London 1958, s. 721; Necîb el-Akikî, *el-Müsteşriḳün*, Kahire 1980, I, 195-196; Abdurrahman el-Bedevî, *Meusû'atü'l-müsteşriḳin*, Beyrut 1984, s. 38-39; W. H. Behn, *Index Islamicus: 1665-1905*, Millersville 1989, bk. İndeks; M. Babelon v.dğr., "Necrologie: Barbier de Meynard", *JA*, XII (1908), s. 338-351; E. G. Browne, "M. Adrien Barbier de Meynard", *JRAS*, sy. 2 (1908), s. 1239-1241; M. P. Girard, "Appendice: Notice sur la vie et les travaux de M. Barbier de Meynard", *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris 1909, s. 687-719; Cl. Huart, "ed-Dürüsü'l-'Arabîyye fî Fransa" (trc. Abdullah Bek), *MMIADm*, V (1925), s. 166; E. Amelineau, "Barbier de Meynard", *Gr.E*, V, 378; *TA*, V, 248-249; Ch. Pellat, "Barbier de Meynard", *EI*, III, 760-761.

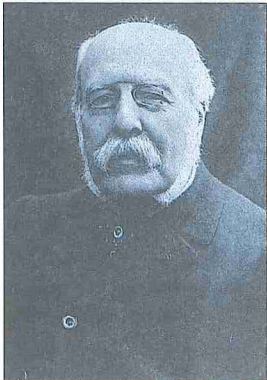
BÂRE SEYYİDLERİ

Hindistan'ın siyasî tarihinde önemli rol oynamış bir sülâle.

Bâre (Bâra-Bârhe) Seyyidlerisi aslen Iraklı olup ataları Ebû'l-Ferah XIII. yüzyılın sonu veya XIV. yüzyılın başlarında Vâsıt'tan Hindistan'a göç etmiştir. Sülâle nesep itibarıyla Hz. Ali'ye dayandırılmaktadır. Bazı kaynaklarda Ebû'l-Ferah'ın 1000 yılında Gazneli Mahmud'la birlikte Hindistan'a geldiği söyleniyorsa da bu rivayet doğru değildir. Muhtemelen Ebû'l-Ferah da diğer seyyidler gibi Moğol istilâsından sonra Irak'ı terkedip Hindistan'a gitmiştir. Bâre Seyyidlerisi, Ekber Şah zamanında (1556-1605) Muzaffernagar bölgesindeki Dûâb'da sahip oldukları on iki (Hintçe bâre) köyden veya benimsedikleri on iki imamdandır. Bu adla anılmaktadırlar.

Hindistan'a geldikten sonra Serhend'e yerleşen aile zamanla gelişerek Meerut, Dûâb ve Delhi civarında da nüfuz sahibi olmuştur. Savaş kabiliyetleri ve disiplinleri sayesinde Delhi Sultanlığı zamanında özellikle Seyyidler döneminde (1414-1451) sarayla yakın ilişkiler içerisinde girip iltifat ve ihسانlara mazhar olmuşlardır. Daha sonra Bâbürlüler devrinde iyice gelişerek sahip oldukları on iki köy ile bölgenin en önemli toprak sahipleri arasına girmişlerdir. Ekber Şah zamanında özellikle savaşlarda yaptıkları fedakârlıklar ailenin önemini bir kat daha arttırmış ve birçok mensupları **mansab-dâr*** olarak Bâbürlü Devleti'nde oldukça yüksek bir nüfuz ve mevki sahibi olmuşlardır.

Bâbürlüler'e sadakatle hizmet eden Bâre Seyyidlerisi zaman zaman hânedan üyeleri arasındaki taht kavgalarında bir tarafı tutarak hayli etkili olmuşlardır. Ekber Şah'tan sonra tahta geçen Cihan-girî hâtrâtında ailenin hizmetlerinden sîyâişle bahsetmektedir. Bâre Seyyidlerisi'nin Bâbürlü idaresindeki tesirleri özellikle Evrengzîb'den sonraki karışıklıklar ve taht kavgalarında çok artmıştır. Meselâ Bahadır Şah'ın (1707-1712) başa geçmesinde onların çok büyük rolü olmuştur. Bu sırada sivil, askerî ve idarî mekanizmayı tamamen ele geçiren Bâre Seyyidlerisi, Ferruh Siyer'den (1713-1719) itibaren dört şahı sırasıyla tahta çıkarmışlar, fakat özellikle Seyyid Hüseyin Ali ve Seyyid Hasan Ali'nin öncülüğünde yönetime kendileri hâkim olmuşlardır.

Barbier de
Meynard

